

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Amerika'nın eski büyüklüğünü geri kazanması!

Amerika, gençlerin coşkularından yararlanması, onlarla anlaşması, birlikte hareket etmesi, kendini eskiden beri süregelen ilkelerine ve amaçlarına yeniden adanması ve bu yönde özenli ve gayretli bir şekilde çalışması kaydıyla tekrar büyük olabilecektir.

Polis tarafından sırtından yedi kez vurulan Wisconsin, Kenosha'lı siyahi genç Jacob Blake'in annesi Julia Jackson konuşmasında, "Amerika ancak birbirimize karşı iyi davranışlar sergilediğimiz sürece büyük bir ülkedir" derken konuyu doğru bir şekilde ortaya koydu. Ne yazık ki Başkan Donald Trump, Amerika'yı geçtiğimiz dört yıl süresince tam anlamıyla ters bir istikamette yönetmektedir. Trump'ın 3 Kasım'da yeniden seçmenlerin karşısına çıkmasıyla birlikte ülkenin bütün tarihi risk altına girecekmiş gibi görünüyor. Birleşik Devletlerin, Afrika kökenli insanların köleliği konusundaki "doğuştan gelen günahının" üstesinden gelmek için uğraşmaya başlamasından bu yana 160 yıl geçti. Bu vesileyle, Başkan Abraham Lincoln, çok iyi bilinen, "Kendi içinde bölünmüş bir ev ayakta duramaz" uyarısını yapmıştı. Oysaki Trump'ın yönetimi altında Amerika'nın kendi içindeki bölünmeleri daha çok arttı ve daha da genişledi.

Trump'ın yönetiminde zenginler daha da zenginleşti, aslında ülkenin genel ekonomik performansını, hisse senetlerinin yüzde 92'sinin, Amerikalıların en zengin yüzde 10'unun elinde bulunduğu menkul değerler borsasının performansını baz alarak değerlendirme eğiliminde olduğu göz önünde tutulduğunda bu gelişme hiç de sürpriz değil. Hisse senetleri fiyatları yeni rekorlar kırmaya devam ederken aynı şekilde Birleşik Devletler de eksik istihdam ve işsizlik alanlarında yeni rekorların sahibi oldu. Halen yaklaşık 30 milyon ABD vatandaşı evlerinde yeterli gıda maddesi bulunmaksızın yaşamlarını sürdürmekte ve ailede çalışan herhangi bir bireyi bulunmayan veya marjinal işlerde çalışan en alt gelir grubunda bulunanların çoğu, bir işsizlik ödenek çekenden bir diğer işsizlik ödenek çekine kadar olan zamanda kıt kanaat, zor bela geçinmektedir. Halihazırda eşitsizliklerle bölünmüş ve yarılmış bir ülkede Trump'ın Cumhuriyetçileri sadece milyarderler ve şirketler için vergi oranlarını indirmekle kalmadı, üstüne üstlük bir de orta gelir segmentinde bulunanların büyük bir çoğunluğunun daha fazla vergi vermesine yol açacak politikaları da uygulamaya geçirdi.

Irksal ve ekonomik eşitsizlik

Martin Luther King Jr.'ın yaklaşık olarak yarım yüzyıl önce dikkat çektiği gibi Amerika'da irksal ve ekonomik eşitsizlik birbirinden ayrılmaz ikili durumundadır.

King, 57 yıl önce Washington'da yürekleri parçalayan o çok bilinen "Benim bir Hayalim Var" konuşmasını yaparken ben de oradaydım ve "Bir gün başaracağız, üstesinden geleceğiz" diye şarkılar söylemiştik. 20 yaşında toy bir genç olarak o "bir günün" bu denli uzakta olabileceğini, bu konuda kısa bir sürede kaydedilen ilerlemeden sonra irksal ve ekonomik eşitliğe yönelik uğraş ve çabaların bir yerde saplanıp kalabileceğini ve durabileceğini hiç kavrayamamıştım.

Pandemiye karşı yürütülen mücadele adeta bir savaş zamanı seferberliği haline dönerken Amerika Birleşik Devletleri, bilim ve deneyimi reddederek herkesi tehlikeye atarken sadece kendisini düşünen bir komutana saplanıp kaldı.

Kaldı ki 1967 ırk (ırk ayrımından kaynaklanan) ayaklanmaları konusunda Kerner Komisyonu'nun hazırladığı raporun üzerinden 50 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen ırksal eşitsizlik konusunda çok az bir ilerleme kaydedilebildi. Anılan raporda nihai olarak varılan ve son bölümünde: "Ulusumuz biri siyah, diğeri beyaz olmak üzere ayrı ve eşit olmayan iki ayrı toplum olmaya doğru gidiyor" şeklinde ifade edilen ana sonuç cümlesi günümüz itibarıyla geçerliliğini halen korumaktadır. Kim bilir, belki de ülke nihayet Joe Biden başkanlığında yeni bir yola girecektir.

Bu arada, Covid-19 pandemisi mevcut eşitsizlikleri ortaya koymaya ve daha da ağırlaştırmaya devam edecektir. Koronavirüs bir "fırsat eşitliği" patojeni olmanın çok ötesinde, sağlık hizmetlerine erişimi hala temel bir hak olarak tanımayan bir ülkenin zaten sağlığı bozuk olan çok sayıda vatandaşı için çok büyük tehdit oluşturmaktadır. İşin aslına bakılırsa, sigorta kapsamında olmayan Amerikalıların sayısı, Başkan Barack Obama'nın yönetiminde kayda değer bir şekilde azaldıktan sonra Trump'ın görev süresi boyunca milyonlarca sayıda artış gösterdi ve hatta Trump yönetiminde ortalama yaşam süresi pandemi öncesinde bile 2010'ların ortalarındaki seviyenin altına düştü.

Trump'ın düşüncesiz ticaret savaşları

Sağlıklı işgücü olmaksızın sağlıklı bir ekonomiye sahip olabilmek mümkün olmadığı gibi, vatandaşlarının sağlığı giderek kötüleşen bir ülkenin "büyük" olabilmek için çok çaba göstermesi gerektiği de son derece açık. Ocak ayındaki yazımda belirttiğim gibi Trump'ın ekonomi alanındaki performansı, önceden tahmin edilebilmesi zor değildi, pandemi öncesinde bile pek parlak sayılmazdı. Trump'ın düşüncesiz ticaret savaşları, ABD'nin dış ticaret açığını düşürmesini bir tarafa bırakın tam aksine sadece üç yıllık bir süre zarfında bu açığın fiilen yüzde 12 oranının üzerinde bir oranda artmasına neden oldu. Aynı dönem zarfında Obama'nın son üç yıllık yönetimi sırasında yaratılan işten daha az sayıda iş yaratıldı. Üstelik büyüme mecalsiz, anemik bir büyüme idi ve daha fazla yatırım getirmeyen, aksine federal bütçe açığının 1 trilyon dolar eşliğinin üzerine çıkmasına yol açan 2017 vergi indirimi teşvikiyle tetiklenip zirve noktasına ulaşmasından sonra daha şimdiden canlılığını yitirme ve düşüş belirtileri göstermektedir.

Trump'ın, Cumhuriyetçi kongre üyelerince desteklenen ve teşvik edilen sorumsuz ve düşüncesiz yönetimi ülkeyi, bir sonraki krize -hem de öyle pek uzakta değil, aksine hemen köşe başında beklemekte olduğu anlaşılan krize- karşı hazırlıksız bıraktı. Cumhuriyetçilerin milyarder bağışçıları ve kurumsal müttefikleri 2017 yılında devlet desteği ve yardımı için beklerken bu işler için kullanılabilecek büyük miktarlarda para vardı. Fakat şimdi hane

halkı, aileler, küçük işletmeler ve hayati önemdeki kamu hizmet kuruluşları can havliyle yardım ve destek beklerken Cumhuriyetçiler kasanın tamtakır, kuru bakır olduğunu ileri sürüyorlar.

ABD, herkesi tehlikeye atıyor

Pandemiye karşı yürütülen mücadele adeta bir savaş zamanı seferberliği haline dönerken Amerika Birleşik Devletleri, bilim ve deneyimi reddederek herkesi tehlikeye atarken sadece kendisini düşünen bir komutana saplanıp kaldı. ABD'nin hastalığın kontrol edilmesi ve yol açtığı olumsuz ekonomik etkilerinin ve durgunluğun yönetilmesi konusunda en başarısız ülkeler arasında yer alması hiç ama hiç şaşırtıcı değil. Bugünlerde Amerikalılar, II. Dünya Savaşı'ndaki aylık ölüm oranına göre üç katı hızla hayatlarını kaybediyorlar.

Trump'ın başkanlığının ilk günlerinde, yazar Michael Lewis, Trump ve ahbab çavuşlarının "idari devlete" karşı açtıkları savaşın ABD'nin gelecek krizlere karşı tamamen hazırlıksız kalmasına neden olabileceği uyarısını yapmıştı. Şimdi ülke pandemi (öngörülebilir) nedeniyle yumruk yemiş bir boksör gibi sendelemekte ve savunmasız bir şekilde eli kulağında bir iklim krizinin, sosyoekonomik krizin ve demokrasi ve ırksal adalet krizlerinin yanı sıra kentlerde yaşayanlar ile kırsal bölgelerde yaşayanlar, sahil kesiminde yaşayanlarla iç bölgelerde yaşayanlar ve gençlerle yaşlılar arasında hızla ortaya çıkmakta olan bölünmelerin eline düşmektedir.

Trump hedef olarak ulusal büyüklüğün kilit önemdeki iki bileşeni olan toplumsal dayanışma ve kamu güvenini belirledi. Bu özelliklere sahip olan ülkeler pandemiyi çok daha iyi kontrol ettiler ve yol açtığı olumsuz ekonomik sonuçları çok daha iyi yönettiler. Bu konularda dünyanın diğer ülkelerinin gerisinde kalan bir ülke ulusal büyüklük iddiasında nasıl bulunabilir?

Günümüz itibarıyla Amerika'nın bu konudaki tek umudu, en güçlü yönü, bölünmüş bir halk kitlesini yeniden bir araya getirme potansiyeli olan Biden'e bağlı dayanmaktadır. Her ne kadar, ülkenin bölünme, yarınlma ve fikir ayrılıkları birdenbire düzeltilemeyecek kadar büyümüşse de klişe olarak söylenen "zaman bütün yaraları iyileştirir" özdeyişindeki doğruluk payı hiç de az değildir.

Fakat bu iyileşme kendiliğinden olmayacaktır. Amerikalıların ulusal yenilenme projesini kabul edip, bağrılarına basmalarına bağlı olacaktır. Neyse ki, gençlerin büyük bir kısmı bu zorlu görevin üstesinden gelme ve bu projeyi başarma konusunda isteklidir. Amerika, ancak bu gençlerin coşkularından yararlanması, bu konuda onlarla anlaşması ve birlikte hareket etmesi ve kendini eskiden beri süregelen ilkelerine ve amaçlarına yeniden adanması ve bu yönde özenli ve gayretli bir şekilde çalışması kaydıyla tekrar büyük olabilecektir.